

УДК 546:548.736

СИСТЕМА $\text{CaO-Pr}_2\text{O}_3\text{-Mn}_2\text{O}_3$: ФАЗОВІ РІВНОВАГИ ТА КРИСТАЛІЧНІ СТРУКТУРИ СПОЛУК

О. Заремба*, І. Дідух, Р. Гладішевський

Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Кирила і Мефодія, 6, 79005 Львів, Україна
*e-mail: oksana.zaremba@lnu.edu.ua

Методами рентгенівського фазового та структурного аналізів полікристалічних зразків, синтезованих методом твердофазної реакції (1 000 °С, 24 год + 1 200 °С, 8 год), досліджено взаємодію компонентів у системі $\text{CaO-Pr}_2\text{O}_3\text{-Mn}_2\text{O}_3$. Виявлено нову сполуку $\text{Ca}_2\text{Pr}_2\text{MnO}_7$ зі структурою типу $\text{Ca}_2\text{Nd}_2\text{MnO}_7$: символ Пірсона $hR168$, просторова група $R\bar{3}$, $a = 11,1421(4)$, $c = 17,2374(7)$ Å ($R_p = 0,0415$, $R_{wp} = 0,0655$, $R_B = 0,100$). На перетині $\text{CaMnO}_3\text{-PrMnO}_3$ досліджуваної системи утворюється неперервний ряд твердих розчинів $\text{Ca}_{1-x}\text{Pr}_x\text{MnO}_3$ ($x = 0\text{--}1$) зі структурою деформованого (ромбічного) перовскіту GdFeO_3 , $oP20$, $Pnma$, $V = 208,17(11)\text{--}232,82(14)$ Å³, в межах якого об'єм елементарної комірки змінюється лінійно. В системі також формується твердий розчин заміщення $\text{Ca}_{2-x}\text{Pr}_x\text{MnO}_4$ ($x = 0\text{--}0,5$) на основі сполуки Ca_2MnO_4 зі структурою власного типу, $tI56$, $I4_1/acd$.

Ключові слова: система $\text{CaO-Pr}_2\text{O}_3\text{-Mn}_2\text{O}_3$, твердофазний синтез, діаграма фазових рівноваг, твердий розчин, кристалічна структура, перовскіти.

DOI: <https://doi.org/10.30970/vch.6501.023>

1. Вступ

Перовскітами називають клас речовин, що мають загальну хімічну формулу ABX_3 . Кубічна структура типу CaTiO_3 (ідеальний або кубічний перовскіт) характеризується великою толерантністю і є однією із найпоширеніших серед неорганічних сполук. Вона має багато похідних, які утворюються внаслідок деформацій, серед яких є структурний тип GdFeO_3 (деформований або ромбічний перовскіт). Сьогодні перовскіти і багатокомпонентні системи, в яких вони утворюються, є актуальними об'єктами неорганічної хімії та матеріалознавства. Особливий інтерес привертають манганіти AMnO_3 , де A – лужно- та/або рідкісноземельний метал, які кристалізуються зі структурами ідеального перовскіту чи його похідних, оскільки мають широкий спектр властивостей, у тім числі колосальний магнетоопір, та велике практичне застосування [1–4].

Мета цієї праці – синтез і дослідження полікристалічних зразків системи $\text{CaO-Pr}_2\text{O}_3\text{-Mn}_2\text{O}_3$, що дало змогу побудувати діаграму фазових рівноваг та визначити кристалічні структури сполук.

2. Вихідні речовини та методика експерименту

Для виготовлення полікристалічних керамічних зразків системи $\text{CaO-Pr}_2\text{O}_3\text{-Mn}_2\text{O}_3$ застосовували метод твердофазної реакції у кілька етапів.

Реагентами були стехіометричні кількості дрібнодисперсних порошків кальцій карбонату, празеодим(III) оксиду та манган(III) оксиду високої чистоти. На першому етапі реагенти зважували, змішували та розтирали в агатовій ступці впродовж 5 хв після додавання кожного наступного компонента, нагрівали в корундових тиглях за температури 1 000 °С упродовж 24 год на повітрі у муфельній печі СНОЛ-1,6 з автоматичним регулюванням температури з точністю $\pm 1^\circ\text{C}$ для повного розкладу карбонату. На другому етапі отримані суміші знову розтирали, пресували у таблетки (маса таблетки становила $\sim 0,5$ г) та спікали за температури 1 200 °С на повітрі у трубчастій печі СНОЛ-0,3/1250 впродовж 8 год.

Рентгенофазовий та рентгеноструктурний аналізи проводили на основі дифракційних даних, отриманих на автоматичних порошкових дифрактометрах ДРОН-2.0М (проміння Fe K α) та Rigaku SmartLab (проміння Cu K α). Для уточнення кристалічної структури сполуки (параметрів елементарної комірки, координат атомів, зайнятості окремих положень атомів, фактора шкали, параметра змішування функцій Гаусса та Лоренца, асиметрії піків, ширини піків на половині висоти, фактора текстури тощо) використовували комп'ютерну програму DBWS [5]. Для уточнення кристалографічних параметрів вихідні моделі брали з баз даних Pearson's Crystal Data [6], Pauling File [7] та статей у наукових журналах.

Для визначення якісного і кількісного складу окремих зразків використали методи скануючої електронної мікроскопії (СЕМ) та енергодисперсійної рентгенівської спектроскопії (ЕДРС).

3. Результати досліджень та їх обговорення

З метою дослідження взаємодії компонентів системи CaO–Pr₂O₃–Mn₂O₃ проведено синтез і рентгенівський фазовий аналіз полікристалічних зразків цієї та обмежувачих систем (табл. 1). Як бачимо з таблиці, під час експерименту Pr₂O₃ (структурний тип (Mn_{0,5}Fe_{0,5})₂O₃, символ Пірсона *cI80*, просторова група *Ia-3*) окиснюється до Pr₇O₁₂ (власний структурний тип, *hR57*, *R-3*), тоді як Mn₂O₃ ((Mn_{0,5}Fe_{0,5})₂O₃, *cI80*, *Ia-3*) перетворюється на Mn₃O₄ (власний тип, *tI28*, *I4₁/amd*).

Згідно з літературними відомостями [6] у системі CaO–Pr₂O₃ сполуки не утворюються, що підтверджено результатами нашого дослідження.

В обмежувачій системі Pr₂O₃–Mn₂O₃ за умов експерименту виявлено лише одну сполуку – PrMnO₃, що має структуру ромбічного перовскіту GdFeO₃ (*oP20*, *Pnma*).

Щодо обмежувачої системи CaO–Mn₂O₃, то для неї відомо про існування за ідентичних умов синтезу трьох сполук: Ca₂MnO₄ (власний структурний тип, *tI56*, *I4₁/acd*), CaMnO₃ (GdFeO₃, *oP20*, *Pnma*) та CaMn₂O₄ (власний тип, *oP28*, *Pbcm*), що було нами показано раніше [8].

Діаграму фазових рівноваг системи CaO–Pr₂O₃–Mn₂O₃, побудовану за результатами дослідження полікристалічних зразків, зображено на рис. 1. Як бачимо з рисунка, за умов експерименту у системі формується 7 одно-, 11 дво- та 5 трифазних областей.

На перетині CaMnO₃–PrMnO₃ системи CaO–Pr₂O₃–Mn₂O₃ існує неперервний ряд твердих розчинів Ca_{1-x}Pr_xMnO₃ зі структурою ромбічного перовскіту GdFeO₃ (*oP20*, *Pnma*). У структурі цієї фази атоми кальцію та празеодиму утворюють статистичну суміш та займають положення атомів Gd, тоді як положення атомів Fe зайняті атомами Mn.

Таблиця 1

Фазовий аналіз зразків системи CaO–Pr₂O₃–Mn₂O₃

Table 1

Phase analysis of samples of the CaO–Pr₂O₃–Mn₂O₃ system

№	Вихідний склад зразка, мол. %	Фазовий склад зразка	Структурний тип	Символ Пірсона	Прост. група	Вміст, мас. %
1	CaO–Pr ₂ O ₃ 50:50	Pr ₇ O ₁₂	Pr ₇ O ₁₂	<i>hR57</i>	<i>R-3</i>	83,3
		CaO	NaCl	<i>cF8</i>	<i>Fm-3m</i>	16,7
2	Pr ₂ O ₃ –Mn ₂ O ₃ 70:30	PrMnO ₃	GdFeO ₃	<i>oP20</i>	<i>Pnma</i>	59,9
		Pr ₇ O ₁₂	Pr ₇ O ₁₂	<i>hR57</i>	<i>R-3</i>	40,1
3	Pr ₂ O ₃ –Mn ₂ O ₃ 30:70	PrMnO ₃	GdFeO ₃	<i>oP20</i>	<i>Pnma</i>	66,6
		Mn ₃ O ₄	Mn ₃ O ₄	<i>tI28</i>	<i>I4₁/amd</i>	33,4
4	CaO–Pr ₂ O ₃ –Mn ₂ O ₃ 20:20:60	Ca _{1-x} Pr _x MnO ₃	GdFeO ₃	<i>oP20</i>	<i>Pnma</i>	68,9
		Mn ₃ O ₄	Mn ₃ O ₄	<i>tI28</i>	<i>I4₁/amd</i>	31,1
5	CaO–Pr ₂ O ₃ –Mn ₂ O ₃ 35:5:60	CaMn ₂ O ₄	CaMn ₂ O ₄	<i>oP28</i>	<i>Pbcm</i>	48,3
		Mn ₃ O ₄	Mn ₃ O ₄	<i>tI28</i>	<i>I4₁/amd</i>	27,2
		Ca _{1-x} Pr _x MnO ₃	GdFeO ₃	<i>oP20</i>	<i>Pnma</i>	24,5
6	CaO–Pr ₂ O ₃ –Mn ₂ O ₃ 50:5:45	CaMn ₂ O ₄	CaMn ₂ O ₄	<i>oP28</i>	<i>Pbcm</i>	70,8
		Ca _{1-x} Pr _x MnO ₃	GdFeO ₃	<i>oP20</i>	<i>Pnma</i>	29,2
7	CaO–Pr ₂ O ₃ –Mn ₂ O ₃ 62:3,5:34,5	Ca _{1-x} Pr _x MnO ₃	GdFeO ₃	<i>oP20</i>	<i>Pnma</i>	100
8	CaO–Pr ₂ O ₃ –Mn ₂ O ₃ 51,9:11,1:37,0	Ca _{1-x} Pr _x MnO ₃	GdFeO ₃	<i>oP20</i>	<i>Pnma</i>	100
9	CaO–Pr ₂ O ₃ –Mn ₂ O ₃ 40: 20: 40	Ca _{1-x} Pr _x MnO ₃	GdFeO ₃	<i>oP20</i>	<i>Pnma</i>	100
10	CaO–Pr ₂ O ₃ –Mn ₂ O ₃ 26,1:30,4:43,5	Ca _{1-x} Pr _x MnO ₃	GdFeO ₃	<i>oP20</i>	<i>Pnma</i>	100
11	CaO–Pr ₂ O ₃ –Mn ₂ O ₃ 9,5:42,8:47,6	Ca _{1-x} Pr _x MnO ₃	GdFeO ₃	<i>oP20</i>	<i>Pnma</i>	100
12	CaO–Pr ₂ O ₃ –Mn ₂ O ₃ 10:60:30	Ca _{1-x} Pr _x MnO ₃	GdFeO ₃	<i>oP20</i>	<i>Pnma</i>	61,8
		Pr ₇ O ₁₂	Pr ₇ O ₁₂	<i>hR57</i>	<i>R-3</i>	38,2

Закінчення табл. 1

№	Вихідний склад зразка, мол. %	Фазовий склад зразка	Структурний тип	Символ Пірсона	Прост. група	Вміст, мас. %
13	CaO–Pr ₂ O ₃ –Mn ₂ O ₃ * 25:50:25	Ca _{1-x} Pr _x MnO ₃	GdFeO ₃	<i>oP20</i>	<i>Pnma</i>	54,1
		Pr ₇ O ₁₂	Pr ₇ O ₁₂	<i>hR57</i>	<i>R-3</i>	38,5
		Ca ₂ Pr ₂ MnO ₇	Ca ₂ Nd ₂ MnO ₇	<i>hR168</i>	<i>R-3</i>	7,4
14	CaO–Pr ₂ O ₃ –Mn ₂ O ₃ 40:30:30	Ca _{1-x} Pr _x MnO ₃	GdFeO ₃	<i>oP20</i>	<i>Pnma</i>	65,7
		Ca ₂ Pr ₂ MnO ₇	Ca ₂ Nd ₂ MnO ₇	<i>hR168</i>	<i>R-3</i>	28,3
		Pr ₇ O ₁₂	Pr ₇ O ₁₂	<i>hR57</i>	<i>R-3</i>	6,0
15	CaO–Pr ₂ O ₃ –Mn ₂ O ₃ 50:30:20	Ca ₂ Pr ₂ MnO ₇	Ca ₂ Nd ₂ MnO ₇	<i>hR168</i>	<i>R-3</i>	68,0
		Ca _{1-x} Pr _x MnO ₃	GdFeO ₃	<i>oP20</i>	<i>Pnma</i>	28,7
		Pr ₇ O ₁₂	Pr ₇ O ₁₂	<i>hR57</i>	<i>R-3</i>	3,3
16	CaO–Pr ₂ O ₃ –Mn ₂ O ₃ 50:45:5	Pr ₇ O ₁₂	Pr ₇ O ₁₂	<i>hR57</i>	<i>R-3</i>	59,5
		CaO	NaCl	<i>cF8</i>	<i>Fm-3m</i>	29,8
		Ca ₂ Pr ₂ MnO ₇	Ca ₂ Nd ₂ MnO ₇	<i>hR168</i>	<i>R-3</i>	10,7
17	CaO–Pr ₂ O ₃ –Mn ₂ O ₃ 75:4,2:20,8	Ca _{2-x} Pr _x MnO ₄	Ca ₂ MnO ₄	<i>tI56</i>	<i>I4₁/acd</i>	100,0
18	CaO–Pr ₂ O ₃ –Mn ₂ O ₃ 69,6:8,7:21,7	Ca _{2-x} Pr _x MnO ₄	Ca ₂ MnO ₄	<i>tI56</i>	<i>I4₁/acd</i>	100,0
19	CaO–Pr ₂ O ₃ –Mn ₂ O ₃ 63,7:13,6:22,7	Ca _{2-x} Pr _x MnO ₄	Ca ₂ MnO ₄	<i>tI56</i>	<i>I4₁/acd</i>	76,0
		Ca _{1-x} Pr _x MnO ₃	GdFeO ₃	<i>oP20</i>	<i>Pnma</i>	14,2
		Ca ₂ Pr ₂ MnO ₇	Ca ₂ Nd ₂ MnO ₇	<i>hR168</i>	<i>R-3</i>	9,8
20	CaO–Pr ₂ O ₃ –Mn ₂ O ₃ 60:10:30	Ca _{1-x} Pr _x MnO ₃	GdFeO ₃	<i>oP20</i>	<i>Pnma</i>	73,6
		Ca _{2-x} Pr _x MnO ₄	Ca ₂ MnO ₄	<i>tI56</i>	<i>I4₁/acd</i>	26,4
21	CaO–Pr ₂ O ₃ –Mn ₂ O ₃ 70:5:25	Ca _{2-x} Pr _x MnO ₄	Ca ₂ MnO ₄	<i>tI56</i>	<i>I4₁/acd</i>	57,4
		Ca _{1-x} Pr _x MnO ₃	GdFeO ₃	<i>oP20</i>	<i>Pnma</i>	42,6
22	CaO–Pr ₂ O ₃ –Mn ₂ O ₃ 70:15:15	Ca ₂ Pr ₂ MnO ₇	Ca ₂ Nd ₂ MnO ₇	<i>hR168</i>	<i>R-3</i>	39,6
		Ca _{2-x} Pr _x MnO ₄	Ca ₂ MnO ₄	<i>tI56</i>	<i>I4₁/acd</i>	49,9
		CaO	NaCl	<i>cF8</i>	<i>Fm-3m</i>	10,5

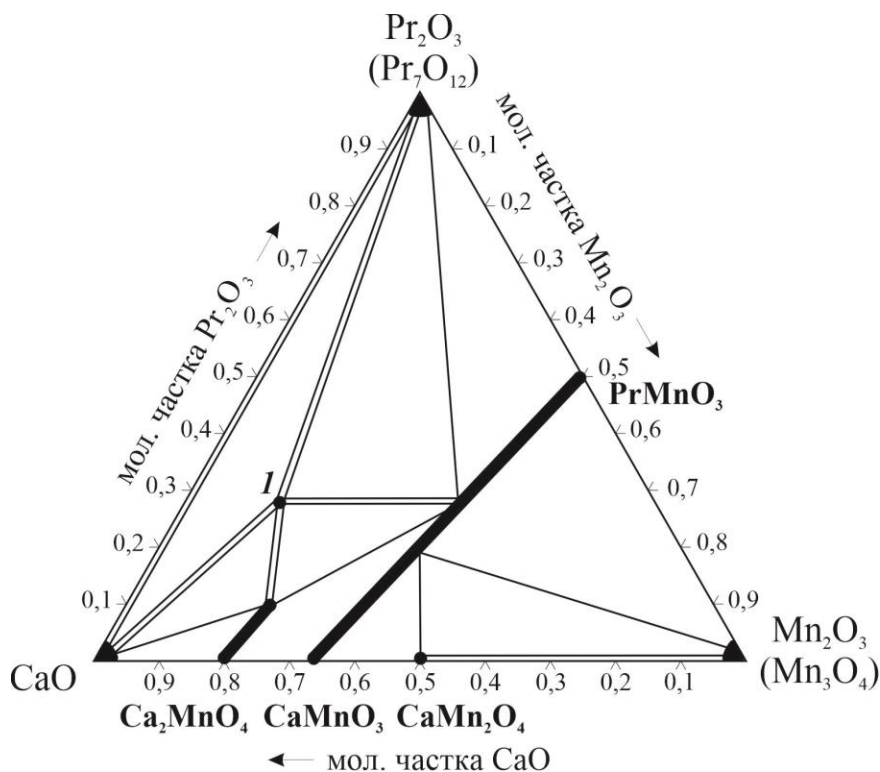

Рис. 1. Діаграма фазових рівноваг системи CaO–Pr₂O₃–Mn₂O₃: I – Ca₂Pr₂MnO₇ (зразки, синтезовані методом твердофазної реакції 1 000 °C, 24 год + 1 200 °C, 8 год)
 Fig. 1. Phase diagram of the CaO–Pr₂O₃–Mn₂O₃ system: I – Ca₂Pr₂MnO₇
 (the samples were synthesized by solid-state reaction: 1 000 °C, 24 h + 1 200 °C, 8 h)

Зміну об'єму елементарної комірки в межах твердого розчину наведено на рис. 2, а дифрактограми досліджених зразків – на рис. 3. В межах твердого розчину відбувається поступова заміна іонів Ca²⁺ на йони близького розміру Pr³⁺. Одночасно така заміна супроводжується зміною ступеня окиснення мангану від +4 до +3. Mn³⁺ характеризується значно більшим радіусом ($r(\text{Mn}^{3+}) / r(\text{Mn}^{4+}) = 0,75 \text{ \AA} / 0,67 \text{ \AA} = 1,12$; $(r(\text{Pr}^{3+}) / r(\text{Ca}^{2+}) = 1,266 \text{ \AA} / 1,26 \text{ \AA} = 1,00$ [9]), що й приводить до зростання об'єму елементарної комірки в межах твердого розчину зі збільшенням вмісту празеодиму: $V = 208,17(11) \text{ \AA}^3$ для CaMnO₃ і $V = 232,82(14) \text{ \AA}^3$ для PrMnO₃; $V(\text{PrMnO}_3) / V(\text{CaMnO}_3) = 1,12$.

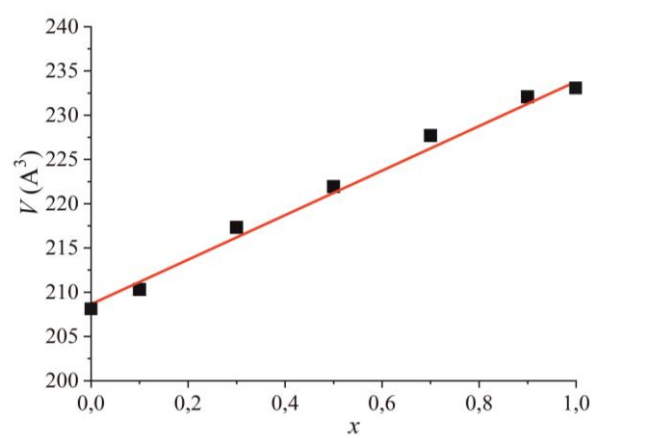

Рис. 2. Зміна об'єму елементарної комірки в межах твердого розчину $\text{Ca}_{1-x}\text{Pr}_x\text{MnO}_3$ ($x = 0-1$), структурний тип GdFeO_3 (*oP20, Pnma*)
Fig. 2. Cell volume change of the $\text{Ca}_{1-x}\text{Pr}_x\text{MnO}_3$ ($x = 0-1$) solid solution, structure type GdFeO_3 (*oP20, Pnma*)

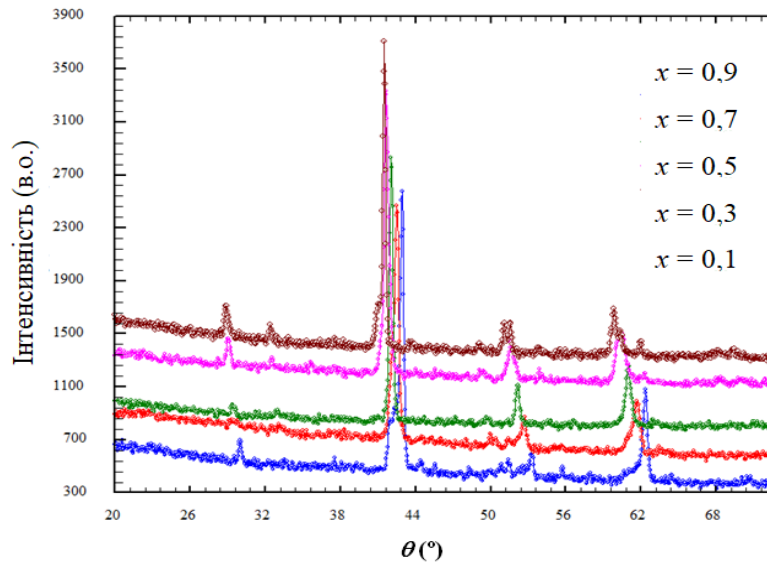

Рис. 3. Дифрактограми зразків $\text{Ca}_{1-x}\text{Pr}_x\text{MnO}_3$ (проміння $\text{Fe K}\alpha$)
Fig. 3. Diffraction patterns of the $\text{Ca}_{1-x}\text{Pr}_x\text{MnO}_3$ samples ($\text{Fe K}\alpha$ radiation)

Для зразка $\text{Ca}_{0,5}\text{Pr}_{0,5}\text{MnO}_3$, вихідний вміст у якому атомів лужно- та рідкісноземельного елементів є однаковим, проведено дослідження методами СЕМ та ЕДРС. Фотографії поверхні зразка та елементний розподіл зображено на рис. 4 та 5, відповідно.

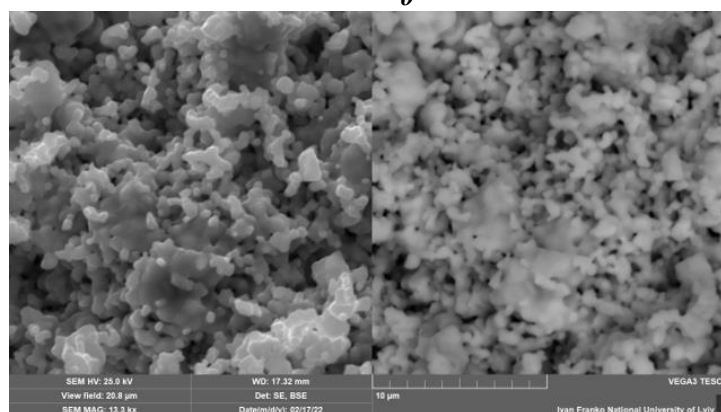
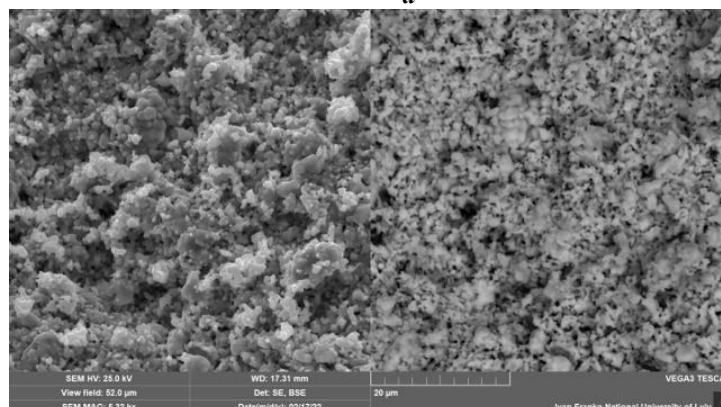
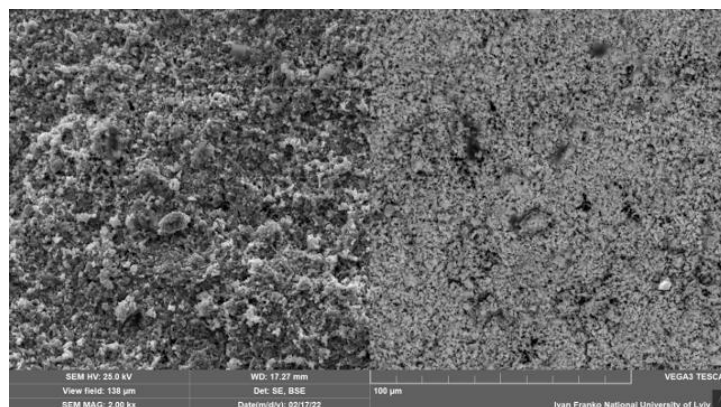

Рис. 4. СЕМ-зображення (ліворуч – SE-детектор; праворуч – BSE-детектор) поверхні зразка $\text{Pr}_{0.5}\text{Ca}_{0.5}\text{MnO}_3$ за збільшення: *a* – 2000×; *б* – 5330×; *в* – 13300×

Fig. 4. SEM images (left – SE-detector; right – BSE-detector) of the surface of the $\text{Pr}_{0.5}\text{Ca}_{0.5}\text{MnO}_3$ sample: *a* – 2000×; *b* – 5330×; *c* – 13300×

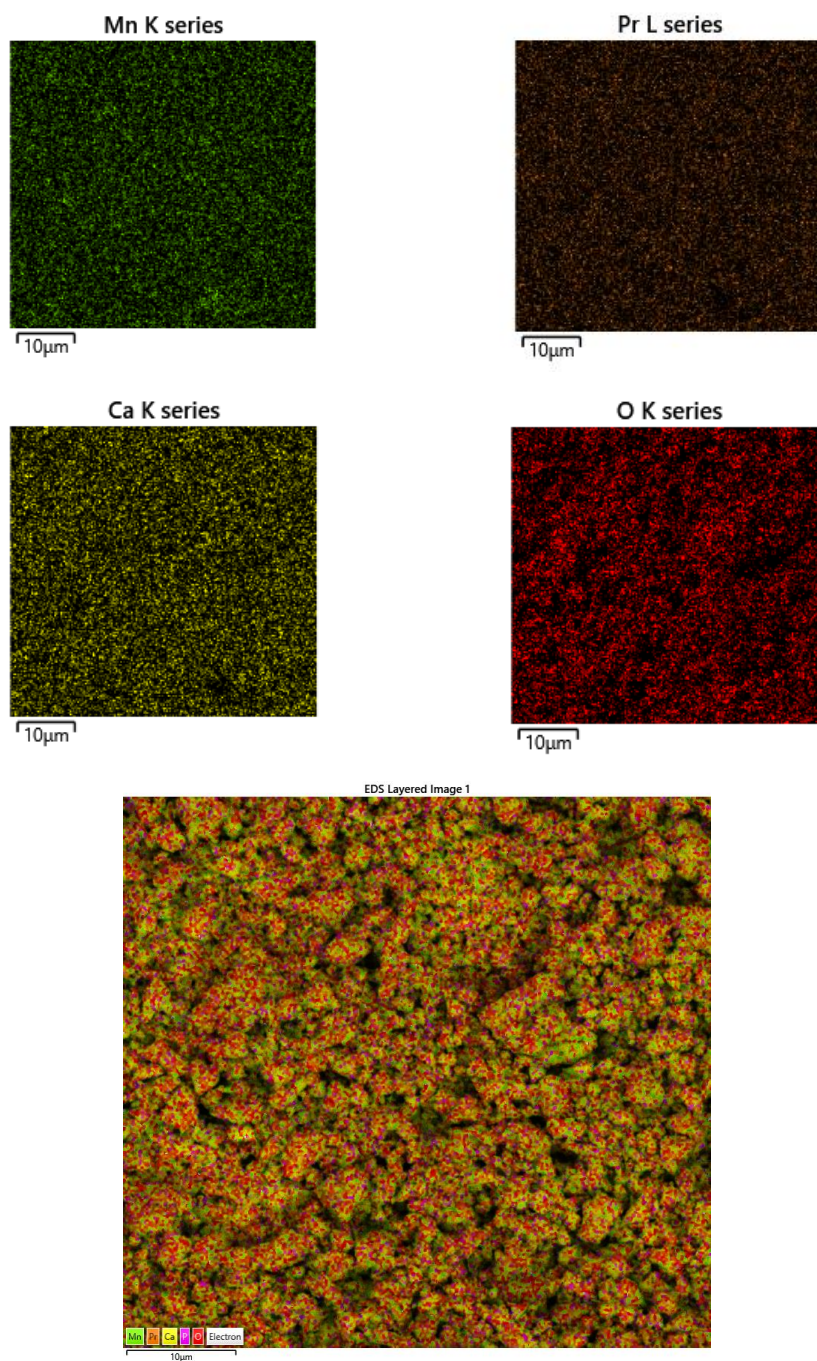

Рис. 5. Розподіл елементів у зразку $\text{Ca}_{0.5}\text{Pr}_{0.5}\text{MnO}_3$
Рис. 5. Elemental mapping of the $\text{Ca}_{0.5}\text{Pr}_{0.5}\text{MnO}_3$ sample

Як бачимо із табл. 2, визначений методом ЕДРС склад зразка узгоджується із вихідним.

Таблиця 2

Результати ЕДРС для зразка $\text{Ca}_{0,5}\text{Pr}_{0,5}\text{MnO}_3$

Table 2

Results of EDX analysis for the $\text{Ca}_{0,5}\text{Pr}_{0,5}\text{MnO}_3$ sample

Елемент	Теоретичний вміст, ат. %	Експериментальний вміст, ат. %
О	60	63,2
Ca	10	9,4
Mn	20	18,8
Pr	10	8,6

На основі сполуки Ca_2MnO_4 (власний структурний тип, *t156, I4₁/acd*) утворюється твердий розчин заміщення $\text{Ca}_{2-x}\text{Pr}_x\text{MnO}_4$ ($x=0-0,5$), зміну об'єму елементарної комірки в межах якого показано на рис. 6. Як і у випадку твердого розчину $\text{Ca}_{1-x}\text{Pr}_x\text{MnO}_3$, наявне зростання об'єму елементарної комірки в межах твердого розчину зі збільшенням вмісту празеодиму.

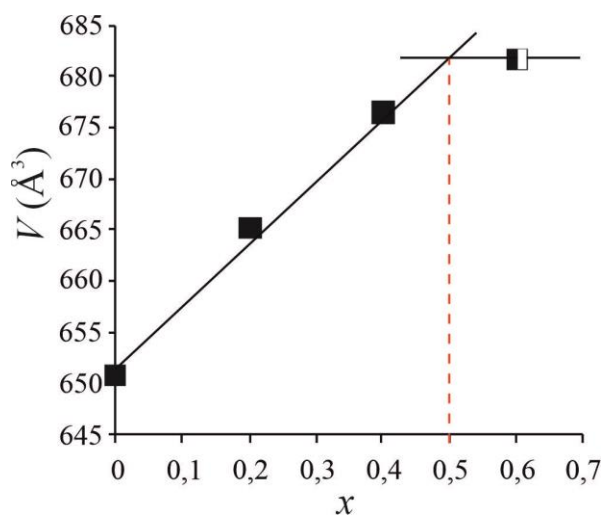

Рис. 6. Зміна об'єму елементарної комірки в межах твердого розчину $\text{Ca}_{2-x}\text{Pr}_x\text{MnO}_4$ ($x=0-0,5$), структурний тип Ca_2MnO_4 (*t156, I4₁/acd*)
 Fig. 6. Cell volume change of the $\text{Ca}_{2-x}\text{Pr}_x\text{MnO}_4$ ($x=0-0,5$) solid solution, structure type Ca_2MnO_4 (*t156, I4₁/acd*)

У системі $\text{CaO-Pr}_2\text{O}_3\text{-Mn}_2\text{O}_3$ виявлено утворення нової тетравної сполуки $\text{Ca}_2\text{Pr}_2\text{MnO}_7$: структурний тип $\text{Ca}_2\text{Nd}_2\text{MnO}_7$, $hR168$, $R-3$, $a = 11,1421(4)$, $c = 17,2374(7)$ Å ($R_p = 0,0415$, $R_{wp} = 0,0655$, $R_B = 0,100$). Ця сполука перебуває у рівновазі з фазами CaO , Pr_7O_{12} (Pr_2O_3), $\text{Ca}_{1-x}\text{Pr}_x\text{MnO}_3$ та $\text{Ca}_{2-x}\text{Pr}_x\text{MnO}_4$. Визначені координати атомів у структурі сполуки $\text{Ca}_2\text{Pr}_2\text{MnO}_7$ наведено у табл. 3. Модель для уточнення кристалографічних параметрів взято з праці [10].

Таблиця 3

Кристалографічні параметри сполуки $\text{Ca}_2\text{Pr}_2\text{MnO}_7$: структурний тип $\text{Ca}_2\text{Nd}_2\text{MnO}_7$, символ Пірсона $hR168$, просторова група $R-3$, $a = 11,1421(4)$, $c = 17,2374(7)$ Å ($R_p = 0,0415$, $R_{wp} = 0,0655$, $R_B = 0,100$)

Table 3

Crystallographic parameters of the $\text{Ca}_2\text{Pr}_2\text{MnO}_7$ compound: structure type $\text{Ca}_2\text{Nd}_2\text{MnO}_7$, Pearson symbol $hR168$, space group $R-3$, $a = 11.1421(4)$, $c = 17.2374(7)$ Å ($R_p = 0.0415$, $R_{wp} = 0.0655$, $R_B = 0.100$)

Атом	ПС Т	Координати атомів			Зайнятість положення
		x	y	z	
O1	18f	0,0360	0,1530	0,0579	1
O2	18f	0,0550	0,3850	0,2658	1
O3	18f	0,0650	0,0190	0,5000	0,167
O4	18f	0,0830	0,1830	0,2816	1
O5	18f	0,0990	0,4350	0,0745	1
Ca1/Pr1	18f	0,1928(13)	0,3680(9)	0,1663(4)	0,88(1)/0,12(1)
O6	18f	0,2540	0,1360	0,1670	0,5
Ca2/Pr2	18f	0,3377(7)	0,1663(10)	0,0438(3)	0,11(1)/0,89(1)
Mn1	9e	1/2	0	0	1
Ca3/Pr3	6c	0	0	0,1836(8)	0,73(2)/0,27(2)
Ca1/Pr1	6c	0	0	0,3784(7)	0,07(2)/0,93(2)
Mn2	3a	0	0	0	1

Атоми мангану (правильні системи точок $9e$ та $3a$) в цій структурі мають фіксовані координати. Координати атомів кисню не уточнювали. Решту правильних систем точок займають статистичні суміші атомів кальцію та празеодиму. Координаційними поліедрами для атомів мангану є октаедри $[\text{O}_6]$ (рис. 7), аналогічно як і в структурах фаз $\text{Ca}_{1-x}\text{Pr}_x\text{MnO}_3$ та $\text{Ca}_{2-x}\text{Pr}_x\text{MnO}_4$.

Характер взаємодії компонентів у системі $\text{CaO-Pr}_2\text{O}_3\text{-Mn}_2\text{O}_3$ є близькоспорідненим до систем $\text{CaO-Nd}_2\text{O}_3\text{-Mn}_2\text{O}_3$ та $\text{CaO-La}_2\text{O}_3\text{-Mn}_2\text{O}_3$, діаграми фазових рівноваг яких опубліковано у працях [8] та [11], відповідно.

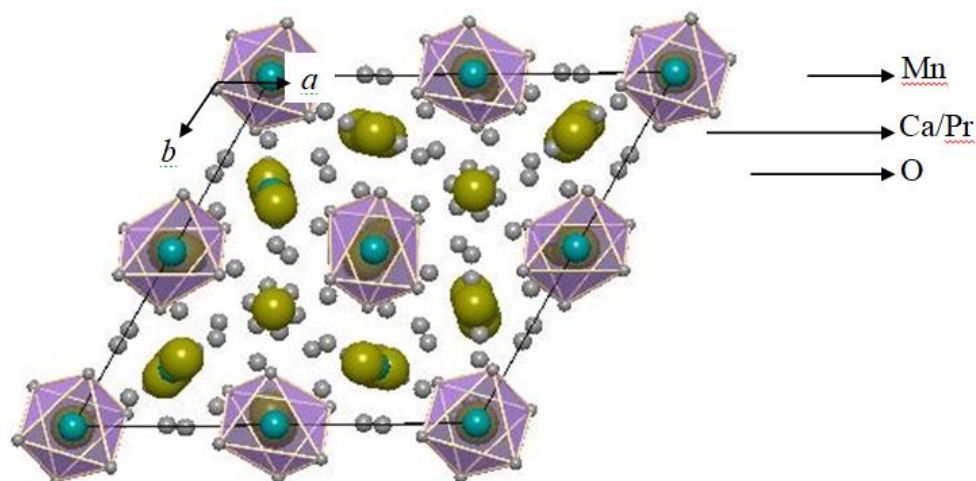

Рис. 7. Кристалічна структура сполуки $\text{Ca}_2\text{Pr}_2\text{MnO}_7$, структурний тип $\text{Ca}_2\text{Nd}_2\text{MnO}_7$ ($hR168, R-3$); показано октаедри $[\text{O}_6]$ навколо атомів Mn

Fig. 7. Crystal structure of the $\text{Ca}_2\text{Pr}_2\text{MnO}_7$ compound, structure type $\text{Ca}_2\text{Nd}_2\text{MnO}_7$ ($hR168, R-3$); the octahedra $[\text{O}_6]$ around the Mn atoms are shown

5. Висновки

Діаграму фазових рівноваг системи $\text{CaO}-\text{Pr}_2\text{O}_3-\text{Mn}_2\text{O}_3$ побудовано за результатами дослідження 22 полікристалічних зразків, синтезованих методом твердофазної реакції (1 000 °C, 24 год + 1 200 °C, 8 год). Вона характеризується 7-ма однофазними, 11-ма двофазними та 5-ма трифазними областями. За умов експерименту в обмежувчій системі $\text{CaO}-\text{Pr}_2\text{O}_3$ сполук немає, тоді як у системі $\text{CaO}-\text{Mn}_2\text{O}_3$ існують сполуки Ca_2MnO_4 , CaMnO_3 та CaMn_2O_4 , а в системі $\text{Pr}_2\text{O}_3-\text{Mn}_2\text{O}_3$ – лише фаза PrMnO_3 . На перетині $\text{CaMnO}_3-\text{PrMnO}_3$ системи $\text{CaO}-\text{Pr}_2\text{O}_3-\text{Mn}_2\text{O}_3$ формується неперервний ряд твердих розчинів $\text{Ca}_{1-x}\text{Pr}_x\text{MnO}_3$ з ромбічною структурою перовскіту GdFeO_3 . Також реалізується обмежений твердий розчин заміщення $\text{Ca}_{2-x}\text{Pr}_x\text{MnO}_4$ ($x = 0-0,5$) з тетрагональною структурою типу Ca_2MnO_4 . У системі знайдено нову манганітну багатокомпонентну фазу $\text{Ca}_2\text{Pr}_2\text{MnO}_7$ (структурний тип $\text{Ca}_2\text{Nd}_2\text{MnO}_7$, символ Пірсона $hR168$, просторова група $R-3$), що перебуває у рівновазі з фазами CaO , Pr_7O_{12} (Pr_2O_3), $\text{Ca}_{1-x}\text{Pr}_x\text{MnO}_3$ та $\text{Ca}_{2-x}\text{Pr}_x\text{MnO}_4$.

1. Tilley R. J. D. Perovskites Structure-Property Relationships // John Wiley & Sons, Ltd. UK, 2016. 328 p.
2. Wagner P., Wackers G., Cardinaletti I., Manca J., Vanacken J. From colossal magnetoresistance to solar cells: an overview on 66 years of research into perovskites // Phys. Status Solidi A. 2017. Vol. 9. P. 1700394. DOI: <https://doi.org/10.1002/pssa.201700394>
3. Thomas S. Perovskite Photovoltaics. Basic to Advanced Concepts and Implementation // Academic Press, Elsevier. UK, 2018. 501 p.

4. *Wenk H.-R., Bulakh A.* Minerals: Their Constitution and Origin // Cambridge University Press. UK, 2004. 646 p.
5. *Wiles D. B., Sakthivel A., Young R. A.* Program DBWS3.2 for Rietveld Analysis of X-Ray and Neutron Powder Diffraction Patterns // Atlanta: School of Physics, Georgia Institute of Technology. 1998.
6. *Villars P., Cenzual K.* (Eds.) Pearson's Crystal Data – Crystal Structure Database for Inorganic Compounds // ASM International: Materials Park, OH, USA, Release 2022/23.
7. *Villars P., Cenzual K., Daams J. L. C., Hulliger F., Okamoto H.* et al. Pauling File. Inorganic Materials Database and Design System // Crystal Impact (Distributor). Germany, 2001.
8. *Zaremba O., Kotyk O., Gladyshevskii R.* The CaO–Nd₂O₃–Mn₂O₃ system // Visnyk Lviv Univ. Ser. Chem. Iss. 63. P. 54–62.
DOI: <https://dx.doi.org/10.30970/vch.6301.054> (in Ukrainian)
9. Gladyshevskiy R. E., Pukas S. Ya. Applied crystal chemistry. Practicum Study guide. // Lviv: LNU named after Ivan Franko, 2022. 126 p. (in Ukrainian)
10. *Wang Y. X., Bie L. J., Du Y., Lin J. H., Loong C. K.* et al. Hexagonal perovskite-intergrowth manganates: Ln₂Ca₂MnO₇ (Ln = La, Nd and Sm) // J. Solid State Chem. 2004. Vol. 177. P. 65–72. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0022-4596\(03\)00310-4](https://doi.org/10.1016/S0022-4596(03)00310-4)
11. *Wang Y. X., Du Y., Qin R. W., Han B., Du J., Lin J. H.* Phase equilibrium of the La–Ca–Mn–O system // J. Solid State Chem. 2001. Vol. 156. P. 237–241.
DOI: <https://doi.org/10.1006/jssc.2000.8994>

CaO–Pr₂O₃–Mn₂O₃ SYSTEM: PHASE EQUILIBRIA AND CRYSTAL STRUCTURES OF THE COMPOUNDS

O. Zaremba*, I. Didukh, R. Gladyshevskii

*Ivan Franko National University of Lviv,
Kyryla i Mefodiya Str. 6, UA-79005 Lviv, Ukraine
e-mail: oksana.zaremba@lnu.edu.ua

Perovskites and multicomponent systems in which these are formed play an important role in inorganic chemistry and materials science. Manganites AMnO₃, where A is an alkaline-earth and/or a rare-earth metal, which crystallize with ideal perovskite structures, or any of the numerous derivatives, are of particular interest, as they exhibit a wide range of interesting properties and have already a broad area of practical applications.

The aim of this work was to investigate the CaO–Pr₂O₃–Mn₂O₃ system, construct the diagram of the phase equilibria and determine the crystal structures of identified compounds.

High-purity CaCO₃, Pr₂O₃, and Mn₂O₃ powders were mixed and heated at 1000 °C for 24 h. The mixtures were pressed into pellets and sintered at 1200 °C for 8 h. X-ray diffraction data for phase and structure analysis was collected on a DRON 2.0M (Fe K α -radiation) or a Rigaku SmartLab (Cu K α -radiation) diffractometer. SEM and EDX analyses were carried out using Tescan Vega 3 LMU equipment.

The phase diagram of the CaO–Pr₂O₃–Mn₂O₃ system was constructed based on the results of the examination of 22 polycrystalline samples synthesized by the solid-state reaction method described above. It contains 7 single-phase, 11 two-phase, and 5 three-phase regions. There are no compounds in the CaO–Pr₂O₃ boundary system, whereas the compounds Ca₂MnO₄, CaMnO₃, CaMn₂O₄, and PrMnO₃ were identified in the CaO–Mn₂O₃ and Pr₂O₃–Mn₂O₃ boundary systems. The formation of a continuous solid solution Ca_{1-x}Pr_xMnO₃ ($x = 0-1$) with the structure of the orthorhombic perovskite GdFeO₃ was observed. A solid solution of substitution type with limiting composition Ca_{1.5}Pr_{0.5}MnO₄ is formed based on the compound Ca₂MnO₄ (own structure type). The existence of the phase Ca₂Pr₂MnO₇ (structure type Ca₂Nd₂MnO₇, Pearson symbol *hR168*, space group *R-3*, $a = 11.1421(4)$, $c = 17.2374(7)$ Å, $R_p = 0.0415$, $R_{wp} = 0.0655$, $R_B = 0.100$) in the CaO–Pr₂O₃–Mn₂O₃ system was revealed. This compound is in equilibrium with CaO, Pr₇O₁₂ (Pr₂O₃), Ca_{1-x}Pr_xMnO₃, and Ca_{2-x}Pr_xMnO₄.

Keywords: CaO–Pr₂O₃–Mn₂O₃ system, solid-state synthesis, phase diagram, solid solution, crystal structure, perovskites.

Надійшла до редколегії 30.10.2023

Прийнята до друку 09.09.2024